

21  
19.12.2012  
XXV

**UCHWAŁA Nr 167/XXV/2012**  
**RADY GMINY PŁONIAWY-BRAMURA**  
**z dnia 19 grudnia 2012 roku**

**w sprawie uchwalenia Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy  
Płoniawy-Bramura na lata 2012 – 2015 z perspektywą do 2018 roku.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 1 i art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) w związku z art. 17 ust. 1, ust. 2 pkt 3 i ust. 4, art. 18 ust. 1, art. 84 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.) i art. 54 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 ze zm.) po uzyskaniu opinii Zarządu Powiatu w Makowie Mazowieckim; Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie oraz po zapewnieniu udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Płoniawy-Bramura na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku, Rada Gminy Płoniawy-Bramura uchwala, co następuje:

**§ 1**

Uchwala się Aktualizację Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Płoniawy-Bramura na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku w brzmieniu określonym w załączniku nr 1 do niniejszej uchwały.

**§ 2**

Traci moc uchwała Nr 190/XXXIX/06 Rady Gminy Płoniawy-Bramura z dnia 19 września 2006 roku w sprawie uchwalenia Programu Ochrony Środowiska Gminy Płoniawy - Bramura na lata 2006 – 2011.

**§ 3**

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Płoniawy-Bramura.

**§ 4**

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY**  
**RADY GMINY**  
*Zbigniew Tomaszewski*

## UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm.) organ wykonawczy gminy w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza gminny program ochrony środowiska uwzględniając następujące wymagania: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, poziomy celów długoterminowych, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Na podstawie art. 17 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm.) projekt Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Płoniawy-Bramura na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku został zaopiniowany przez Zarząd Powiatu Makowskiego.

Natomiast zgodnie z art. 30, art. 39 i art. 54 ust 1 i 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zm.) dla ww. projektu dokumentu została przeprowadzona strategiczna ocena oddziaływania na środowisko, w trakcie której zapewniony został udział społeczeństwa. Projekt Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Płoniawy-Bramura na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko został pozytywnie zaopiniowany przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie.

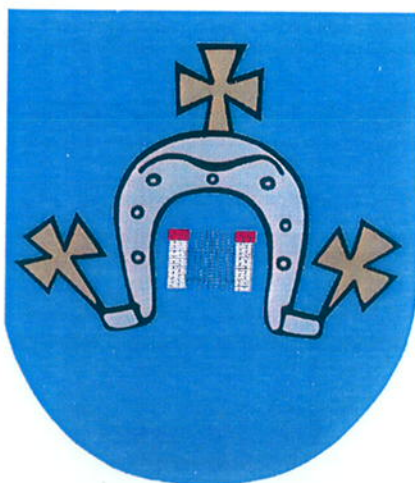
Opracowany program ochrony środowiska stanowi aktualizację Gminnego Programu Ochrony Środowiska na lata 2006 – 2011.

PRZEWODNICZĄCY  
RADY GMINY

Zbigniew Tomaszewski

Załącznik do uchwały Nr 167/XXVI/2012  
Rady Gminy Płoniawy - Bramura  
z dnia 19 grudnia 2012 r.

**Program Ochrony Środowiska  
dla Gminy Płoniawy- Bramura na lata  
2012-2015  
z uwzględnieniem perspektywy  
do 2018 roku**



Wprowadzenie.....	4
I.1. Informacja o głównych celach projektowanego dokumentu oraz powiązania jego z innymi dokumentami.....	4
1.1 Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016.....	5
1.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 .....	6
1.3. Strategia Rozwoju Gminy Płoniawy-Bramura .....	6
1.4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.....	7
I.2. Podstawy prawne .....	9
I.3. Cel i zakres programu .....	9
I.4. Funkcje programu.....	10
I.5. Horyzont czasowy .....	11
I.6. Metodyka opracowania dokumentu .....	11
II. Analiza stanu obecnego - podstawowe dane o gminie .....	12
III. Strategia działania .....	19
III.1. Jakość powietrza .....	19
III.1.1 Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.....	19
III.1.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 z perspektywą do 2018r. ....	20
III.2.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.....	20
III.2.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 z perspektywą do 2018r. ....	24
III. 3. Gospodarka odpadami.....	25
III.3.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych.....	25
III.3.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.....	28
III.4. Hałas i promieniowanie elektromagnetyczne.....	29
III.4.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.....	30
III.5.1 Zasoby energetyczne, ciepłne .....	30

III.5.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r z perspektywą do 2018 r.....	31
III.6.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 r z perspektywą do 2018 r.....	32
III. 7.1. Edukacja ekologiczna społeczeństwa .....	33
III.7.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.....	34
IV. Realizacja założeń programowych .....	44
IV.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem .....	44
IV.2. Instrumenty prawne .....	45
IV.3. Instrumenty społeczne.....	47
IV.4. Instrumenty finansowe .....	47
IV.5. Podsumowanie .....	56
IV.6. System zarządzania programem.....	62
IV.7. Realizujący zadania określone w programie.....	63
BIBLIOGRAFIA .....	63

# **Wprowadzenie**

## **I.1. Informacja o głównych celach projektowanego dokumentu oraz powiązania jego z innymi dokumentami**

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem obywateli i władz publicznych, które poprzez politykę zrównoważonego rozwoju powinny zapewnić nie tylko bezpieczeństwo ekologiczne, ale i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. "Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju".

Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń. Jednymi z takich dokumentów są lub mają być: polityka ekologiczna, program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami.

Polityka proekologiczna prowadzona przez władze gminy w pełni wyrażą się poprzez ideę Ekorozwoju, widoczną w planowaniu i realizacji zadań strategicznych. Niniejszy dokument stanowi podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska naturalnego i gospodarki odpadami, jest zarazem źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy i wskazówką kierunku realizacji przedsięwzięć na jej terenie.

Powyższy program ochrony środowiska jest zgodny z dokumentami wojewódzkimi oraz z " *Polityką ekologiczną Państwa na lata 2009-2012*

*z perspektywą do roku 2016”.*

## **1.1 Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016**

Przedmiotowy dokument przedstawia planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce, które wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej i cel szósty wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Zgodnie z przeglądem wspólnotowej polityki ochrony środowiska do najważniejszych wyzwań należą:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju,
- przystosowanie do zmian klimatu,
- ochrona różnorodności biologicznej,
- denaturalizacja i udroźnianie rzek.

Wyznacza on kierunki działań, których zadaniem jest osiągnięcie następujących celów średniookresowych:

### 1. w zakresie działań systemowych

- zgodność projektów dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki z obowiązującym w tym zakresie prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny będą uwzględniane w ostatecznych wersjach dokumentów,
- uruchomienie mechanizmów prawnych, ekonomicznych i edukacyjnych prowadzących do rozwoju proekologicznej produkcji towarów oraz do świadomości postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego,
- przystąpienie do systemu EMAS, rozpowszechnienie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie,
- podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą „działaj lokalnie, myśl globalnie”,
- stworzenie systemu prewencyjnego zapobiegania szkodom w środowisku i sygnalizacja możliwości wystąpienia szkód,
- przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego na terenie kraju. Plany zagospodarowania przestrzennego powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.

### 2. w zakresie ochrony zasobów naturalnych:

- zachowanie bogatej bioróżnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji,

- racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona powierzchni ziemi w szczególności poprzez przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne oraz zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą,
- racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopalinę i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną ilościową i jakościową przed degradacją.

## **1.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020**

Dokument ten został uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą Nr 78/06 z dnia 29 maja 2006 roku. Określa on w sposób kompleksowy cele i kierunki rozwoju Mazowsza. Najważniejszy wpływ dla kształtu opracowywanego dokumentu ma cel pośredni „Aktywizacja i modernizacja obszarów „pozametropoidalnych”, którego rozwinięcie znajduje się w tym dokumencie.

## **1.3. Strategia Rozwoju Gminy Płoniawy-Bramura**

Strategię Rozwoju Gminy Płoniawy-Bramura uchwalono 31 maja 2001 r. uchwałą Rady Gminy Nr 192/XXXI/01. Należy zaznaczyć, że od momentu jej uchwalenia do dnia dzisiejszego nie wszystkie zapisy są nadal aktualne. Wynika to ze zmieniającej się sytuacji prawnej oraz z tego, że zmieniły się dokumenty strategiczne na poziomie krajowym i wojewódzkim. Zakłada systematyczne inwestowanie w poprawę infrastruktury technicznej - upowszechnianie budowy przydomowych (przysagrodowych) oczyszczalni ścieków, budowę wodociągów oraz poprawę infrastruktury drogowej. Określa ona ponadto cel pośredni „Obniżenie poziomu zanieczyszczeń środowiska naturalnego i poprawa jakości życia lokalnej społeczności”. Powyższy cel znalazł odzwierciedlenie w poszczególnych obszarach środowiskowych w kolejnych rozdziałach niniejszego opracowania.



## **1.4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest dokumentem wyznaczającym w układzie przestrzennym cele i kierunki rozwoju regionu. Uchwalony został 7 czerwca 2004 roku przez Sejmik Województwa Mazowieckiego. Określono trzy główne kierunki, które mają istotny wpływ na kształt Programu Ochrony Środowiska. Należą do nich m.in.:

- poprawa warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego w odniesieniu do dwóch stref jakości środowiska tj. poprawa standardów środowiska i ochrona walorów przyrodniczych (m. in. poprzez wzmocnienie ochrony unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia, zapewnienie ciągłości powiązań przyrodniczych – korytarze ekologiczne regionalne i ponadregionalne). Zaprojektowano w nim utworzenie obszarów chronionego krajobrazu obejmującego dolinę rzeki Orzyc. Ma on pełnić funkcję korytarzy ekologicznych między parkami krajobrazowymi istniejącymi, a obszarami chronionego krajobrazu.
- przeciwdziałanie największym zagrożeniom (tj. powodziom i zapewnienia przepływu wielkich wód m. in. poprzez prowadzenie robót utrzymaniowych na rzekach czy udrażnianie przepływy).

## **1.5. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Płoniawy-Bramura**

Rada Gminy Płoniawy-Bramura przyjęła miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uchwałami Nr 186/XXXVII/10 z dnia 22 lutego 2010 r. dla sołectw Nowa Zblich, Łęgi, Węgrzynowo, Nowy Podoś, Obłudzin, Młodzianowo, Nr 79/XV/08 z dnia 11 marca 2008r. dla sołectwa Szczuki, Nr 80/XV/08 z dnia 11 marca 2008 r dla sołectw: Jaciążek, Krzyżewo Nadrzeczne, Suche, Szczuki.

W rozdziale III „Ustalenia ogólne dla terenów i obiektów podlegających ochronie ze względu na wymagania przyrodnicze” określono m.in. następujące zadania:

- należy dążyć do zachowania istniejącego drzewostanu,
- należy wprowadzać roślinność zgodną z siedliskiem, w tym również na tereny czasowo niezagospodarowane,

- w celu odtworzenia wartości przyrodniczych i użytkowych na terenach wykazujących cechy degradacji spowodowanej nieprawidłowym użytkowaniem, należy prowadzić działania o charakterze rekultywacyjnym,
- zakazuje się dewastacji terenów przybrzeżnych,
- odprowadzanie ścieków deszczowych z powierzchni utwardzonych tylko po uprzednim podczyszczeniu w separatorach,
- zakazuje się stosowania i składowania nawozów mineralnych oraz niszczenia naturalnej linii brzegowej,
- zakazuje się uszczuplania trwałej zieleni- siedlisk krzewiastych i drzewiastych, zasobów wzdłuż cieków wodnych, naturalnych siedlisk roślinności przywodnej i bagiennej, kompleksów leśnych oraz rozrzuconych niewielkich zespołów leśnych atrakcyjnych krajobrazowo,
- w granicach zagrożenia powodziowego nakazuje się dla wszystkich budowli przyjmowanie rozwiązań technicznych uwzględniających wystąpienie powodzi oraz na terenach przeznaczonych pod zabudowę zagospodarowanie terenu zgodnego z przeznaczeniem możliwe jest dopiero po podwyższeniu poziomu terenu do poziomu niezalewowego. Ponadto posadowienie budynków wymaga wykonania badań geotechnicznych.

Rozdział IV planu zawiera natomiast „ustalenia ogólne dla terenów i obiektów podlegających ochronie ze względu na wymagania ochrony środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa ludzi”. W celu ochrony środowiska, prawidłowego gospodarowania zasobami przyrody, ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz zachowania zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, ustala się, że lokalizacja wszystkich obiektów o wysokości 100 m nad poziom terenu i wyższych, na obszarze planu wymagają uzgodnienia z Głównym Inspektorem Lotnictwa Cywilnego. Określono również zasady ochrony środowiska przed hałasem i wibracjami poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń. Hałas i wibracje nie mogą przekraczać poza obręb działki, na której są wytwarzane.

W prognozie oddziaływania na środowisko tego dokumentu uwzględnione zostaną informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Płoniawy-Bramura.

## I.2. Podstawy prawne

„Program Ochrony Środowiska dla gminy Płoniawy-Bramura na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r” opracowano na zlecenie Gminy Płoniawy-Bramura sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 o odpadach ,
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne ,
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody,
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- Dyrektywa Rady Komisji Europejskiej 97/11/EC z 3 marca 1997, wnosząca poprawki do Dyrektywy 85/337/EEC dotyczącej oceny wpływu na środowisko niektórych projektów publicznych i prywatnych,
- „Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009- 2012 z perspektywą do 2016 roku”
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 (2010 r.),
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych.

Dokument uwzględnia uwarunkowania powiatowe i wojewódzkie wynikające z następujących dokumentów:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020,
- Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa mazowieckiego na lata 2007– 2013,
- Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 - 2014 z perspektywą do 2018 r.

## I.3. Cel i zakres programu

Głównym celem Programu jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju gminy, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali gminy - „organ wykonawczy województwa, powiatu, gminy, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządza odpowiednio wojewódzkie, powiatowe, gminne programy ochrony środowiska (...)” (POŚ art.17). Program w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to :

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach

- sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej
- równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,
  - zasada przezorności,
  - zasada uspołecznienia i subsydiarności,
  - zasada prewencji,
  - zasada „zanieczyszczający” płaci,
  - zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.

Program ochrony środowiska przedstawia aktualną sytuację ekologiczną gminy, uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych i koordynację działań różnych podmiotów uczestniczących w realizacji polityki ekologicznej. Poniżej przedstawiony jest także dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych Programu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring.

## **I.4. Funkcje programu**

Główne funkcje Programu to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa w obszarze gminy,
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program ochrony środowiska obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,
- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,

- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

## **I.5. Horyzont czasowy**

Pomimo, że Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną państwa przyjmuje się na cztery lata i, że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata, to w chwili obecnej obowiązuje „Polityka ekologiczną Państwa na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2016” oraz „Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011- 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. „Program Ochrony Środowiska dla gminy Płoniawy- Bramura” jest realizowany w roku 2012, stąd też czas jego obowiązywania wydłużono o rok w stosunku do Wojewódzkiego Programu, natomiast perspektywę obowiązywania ustalono do roku 2018, czyli tak jak w przypadku Programu Wojewódzkiego. Program zawiera cele średniookresowe, kierunki działań i działania na lata 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań Programu dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 4 lata od przyjęcia Programu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji Programu.

## **I.6. Metodyka opracowania dokumentu**

Program Ochrony Środowiska został opracowany według metodologii planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku powstania niniejszego Programu to:

1. zbieranie i analiza danych,
2. określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego wraz z oceną stanu,
3. analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń gminy metodą analizy SWOT,
4. określenie środowiska zewnętrznego - scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych Programu w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,

5. definiowanie priorytetów ochrony środowiska,
6. konkretyzację priorytetów poprzez sformułowania listy zadań,
7. opracowanie systemu monitorowania Programu.

## II. Analiza stanu obecnego - podstawowe dane o gminie

### STREFA EKONOMICZNO - PRZESTRZENNA



Mapa 1: Plan powiatu makowskiego Źródło: [www.powiat-makowski.pl](http://www.powiat-makowski.pl)

Gmina Płoniawy-Bramura zajmuje obszar 12 491 ha. Graniczy z gminami: Krasnosielc, Krasne, Jednorożec, Sypniewo, Czerwonka, Przasnysz. Siedziba władz samorządowych położona jest na terenie miejscowości Płoniawy- Bramura. Gminę zamieszkiwało na koniec 2005 r 6 590 osób, a na koniec 2010 – 5759 osób, czyli 43 osoby/km<sup>2</sup>.

Jest to gmina typowo wiejska, zorganizowana w 34 sołectwa. Sieć osadniczą stanowi 41 miejscowości: Bobino – Grzybki, Bobino Wielkie, Bogdalec, Chodkowo – Biernaty, Chodkowo – Kuchny, Chodkowo- Wielkie, Chodkowo – Załogi, Choszczewka, Dłutkowo, Gołoniwy, Jaciążek, Kalinowiec, Kobylin, Kobylinek, Krasiniec, Krzyżewo Borowe, Krzyżewo Nadrzeczne, Łęgi, Młodzianowo, Nowa Zblich, Nowe Płoniawy, Nowy Podoś, Obłudzin, Płoniawy – Kolonia, Płoniawy-

Bramura, Popielarka, Prace, Retka, Rogowo, Stara Zblich, Stare Zacisze, Stary Podoś, Suche, Szczuki, Szlasy Bure, Szlasy Łozino, Węgrzynowo, Węgrzynówek, Zawady Dworskie, Zawady- Huta.



Mapa 2 Podział administracyjny województwa mazowieckiego.

## **Zespoły i obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz objęte ochroną konserwatorską na terenie gminy Płoniawy-Bramura:**

Parafia pw. Św. Stanisława Biskupa Męczennika erygowana została w 1377 r. Obecny kościół wzniesiono w 1828r., a rozbudowano w 1876 o zakrystię i skarbczyk. Obecny kościół w Płoniawach pw. Przemienienia Pańskiego to kościół murowany, klasycystyczny, jednonawowy z prostokątnym prezbiterium. Elewacja frontowa- zachodnia z nieznacznym ryzalitem czyli wysuniętą częścią fasady budynku tworzącą z nim całość od fundamentów, zwieńczona jest trójkątnym szczytem. Kościół przykrywa dach dwuspadowy blaszany. Obok znajduje się dzwonnica murowana z ok. 1828 r. wzniesiona na planie kwadratu i nakryta dachem czterospadowym oraz kapliczka murowana z 1846 r.

W miejscowości Suche znajduje się dwór zbudowany w pierwszej połowie XIX w dla Krasieńskich. Przebudowano go w 1926 r., a następnie przez Niemców w latach okupacji. Dwór jest parterowy, drewniany i otynkowany.

W Jaciążku znajduje się klasztor wybudowany w 1932r przez Zofię i Stanisława Domarackich z Jaciążka, którzy darowali całą swoją posiadłość Zgromadzeniu Salezjańskiemu. Zakład w tym czasie posiadał światło elektryczne, centralne ogrzewanie, kanalizację i wodociąg. Kształcono tu kandydatów do kapłaństwa.

W Młodzianowie znajduje się pozostałość po parku Młynarskich. Rosną tu pojedyncze duże drzewa.

W Węgrzynowie znajduje się kościół parafialny pod wezwaniem świętego Ducha. Parafia powstała w 1398 r. Obecny istniejący kościół pobudowano w 1694 r., a przebudowano w XVIII i XIX w. Jest on drewniany o konstrukcji zrębowej, na zewnątrz szalowany, trójnawowy. W jego pobliżu znajduje się drewniana dzwonnica z XVII w.

W Szczukach znajduje się również dwór wybudowany w II połowie XIX w. Jest parterowy, murowany z cegły, otynkowany o dwuspadowym dachu. Z nim związana jest postać Marii Skłodowskiej, która pracowała w majątku właścicieli jako guwernantka.

W Krasieńcu znajdują się pozostałości po do niedawna funkcjonującej cukrowni „Krasiniec”. Założył ją Hrabia Ludwik Krasieński w latach 1866- 1867.



## Walory glebowe, przyrodnicze i krajobrazowe

### Obszary o randze krajowej

Na terenie gminy większość gleb stanowią utwory lodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego. W gruntach ornych przeważają gleby brunatne, wylugowane, pseudobielicowe, gleby murszowate i czarne ziemie. Najstabsze części gleb występują w południowo- wschodniej części gminy. Należą do nich gleby piaszczyste z klas V i VI kompleksu żytnio łubinowego, żytniego słabego i zbożowo-pastewnego słabego. Są one ubogie w składniki pokarmowe, łatwo przepuszczalne, okresowo podmokłe lub za suche. W południowo- zachodniej i środkowej części gminy występują gleby kompleksu zbożowo- pastewnego. Zlokalizowane są w obniżeniach terenu i w sąsiedztwie użytków zielonych. Są to głównie czarne ziemie zdegradowane, czasami ziemie pseudobielicowe lub brunatne wylugowane, wytworzone z glin średnich, ciężkich i ilów. Gleby te bywają okresowo podmokłe.

W północno- zachodniej i centralnej części gminy znajdują się gleby zaliczane do IV b gruntów ornych. Są to gleby brunatne wylugowane, wytworzone z piasków gliniastych lekkich o słabej strukturze, niewielkiej zawartości próchnicy i niekorzystnych stosunkach wodno- powietrznych (okresowo suche). Gleby te reprezentują kompleks żytni dobry.

W północnej i zachodniej części gminy znajdują się najlepsze gleby, zaliczane do klasy IV a i III. Pokrywają około 50% powierzchni gminy. Są to gleby kompleksu pszennego dobrego i pszenno-żytniego, wytworzonego z glin średnich lub ciężkich odgórnie lekko spłaszczonych. Strukturalnie są to gleby zasobne w składniki pokarmowe, pulchne i przewiewne oraz o właściwych stosunkach wodno-powietrznych.

W okolicach rzek i obniżeniach terenowych występują utwory współczesne w postaci czarnych ziem zdegradowanych, torfów niskich, płytkich murszów i mad pyłowych, pokryte przez trwałe użytki zielone. Są to przeważnie łąki III i IV klasy. Gleby te występują w południowej i północnej części gminy.

Biorąc pod uwagę żyzność użytków rolnych, na terenie gminy można wyróżnić dwa rejony:

-I- z glebami dobrymi i bardzo dobrymi, występującymi w północnej i zachodniej części gminy. W rejonie tym znajdują się gleby należące do klasy III-IVb gruntów ornych. Gleby te objęte są ochroną prawną przed zmianą użytkowania na pozarolnicze. Są one odpowiednie dla warzywnictwa, sadownictwa i wymagających

upraw polowych. Gleby te mają korzystny skład mechaniczny i odpowiednie stosunki wodno-powietrzne.

- II – z glebami słabymi występującymi w południowo-wschodniej części gminy. Występują tu gleby zaliczane do klasy V i VI. Posiadają niewiele składników pokarmowych i mają niekorzystny skład mechaniczny i nieodpowiednie stosunki wilgotnościowe. Nadają się pod mało wymagające uprawy polowe, zaś najłabsze z nich powinny zostać przeznaczony pod zalesienia.

Na terenie gminy znajdują się lasy położone w granicach IV Krainy Przyrodniczo-Leśnej Mazowiecko-Podlaskiej w dzielnicy I- Niziny Północno-Mazowieckiej i leżą na południowym krańcu Puszczy Kurpiowskiej. Niespełna 50% są to lasy państwowe, w skład których wchodzi głównie bory mieszane świeże (ok.52%) i lasy mieszane (ok.31%)Zdecydowaną większość stanowią rozproszone lasy prywatne o pow. 2167 ha, lasy i grunty leśne należące do Skarbu Państwa o pow. 1138 ha. W skład Nadleśnictwa Parciaki wchodzi 1133 ha. Do największych kompleksów leśnych należą :

- uroczysko Bramura- ok. 470 ha,
- uroczysko Podoś i Podoś III – ok. 160 ha,
- Uroczysko Sątżaska – ok. 95 ha.

Bór mieszany świeży występuje na glebach brunatnych i skrytobelicowych, a na glebach bielcowych o głębokim poziomie wodonośnym występuje bór świeży. Gatunkiem dominującym w obu borach jest sosna. Domieszkę stanowi świerk, brzoza, dąb, grab i topola.W podszyciu i runie rosną między innymi: jarzębina, leszczyna, czeremcha, konwalia i poziomki.

Do najcenniejszych faunistycznie obszarów gminy należą systemy wodne korytarzy ekologicznych dolin rzek Orzyc i Węgierki. Stanowią one szlaki migracyjne zwierząt wodnych oraz ptaków.

Obszar gminy nie należy do Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET. Najbliższym jest obszar 22 M o znaczeniu międzynarodowym zwany Puszczą Kurpiowską, znajdujący się na sandrze mazurskim, zwany też sandrem Orzyca, przechodzący na południe w Dolną Narew- korytarz o znaczeniu krajowym. Przecinająca gminę dolina rzeki Orzyc z północy na południe może być lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym ziemię makowską z elementami Krajowej Sieci Ekologicznej. Może służyć do przemieszczania się gatunków, lub też przy zachowaniu odpowiednich parametrów takich jak szerokość i struktura może stanowić siedlisko bytowania. Są one niezbędne do zachowania różnorodności

biologicznej. Powinny znaleźć się w planach zagospodarowania przestrzennego. Należy przekonywać lokalne społeczności o ważności tego działania. Podkreślić należy również, że Krajowa Sieć Ekologiczna EKONET – PI nie jest umocowana prawnie, ale stanowi jedyną wyznaczoną na poziomie całego kraju strukturę ekologiczną w ujęciu sieciowym, wskazuje wszystkie cenne obiekty i powiązania pomiędzy nimi.

O atrakcyjności tego terenu świadczą licznie występujące gatunki bociana białego, żerujący bocian czarny, a także liczne gatunki ptaków wodno- błotnych. Są wśród nich: czajka, rycyk, samotnik, kszyk, krwawodziób, zimorodek, cyranka, świergotek łąkowy czy dzięcioł zielony. Na uwagę zasługują gniazdujące tu żurawie. Koryto rzeki, a szczególnie jej starorzecza jest miejscami rozrodu i występowania wielu gatunków ryb i bezkręgowców wodnych. Są to m.in. płoć, karaś, sum, szczupak, okoń, miętus, piekielnica czy ciernik.

W dolinie rzek występuje szereg gatunków roślin chronionych. Jest to w szczególności roślinność szuwarowa. Należą do nich turzyce zaostrowa i żółta, pałki szerokolistna i wąskolistna, trzciny pospolite, tatarak zwyczajny. Natomiast w lasach występują konwalia majowa, poziomka pospolita, sasanka, paprotniki, bluszcz pospolity oraz szereg zwierząt wolnożyjących.

W wodach Orzyca występuje ponad 30 gatunków ryb.

### **Obszary o randze regionalnej**

W grupie terenów o randze regionalnej znalazł się kompleks leśny „Płoniawy”. Są to obszary leśne rozciągające się pomiędzy miejscowościami Płoniawy-Bramura i Węgrzynowo, należące do Nadleśnictwa Parciaki. Jest to kompleks o bardzo urozmaiconej strukturze drzewostanów, zajmujących bogate siedliska. Zbiorowiska leśne budują w głównej mierze bory sosnowe i w mniejszym stopniu podmokłe olsy. Spośród ssaków stwierdzono tam m.in. jelenie szlachetne, sarny i dziki. Bardzo ciekawy jest także zespół ptaków: żurawie, kobuzy, orzechówki i muchówki małe.

Status obszaru o znaczeniu regionalnym posiada dolina rzeki Węgiejki. Pomimo silnej zabudowy i dużej antropopresji na granicach doliny, zachowały się tam bogate siedliska. Wartość przyrodnicza podkreśla duża różnorodność zbiorowisk łąkowo – turzycowych i szuwarowych. Dość czyste wody w korycie rzeki zasiedlają rzadkie na innych terenach bezkręgowce m.in. raki rzeczne. Występują tu odpowiednie biotypy dla grup wróblowatych ptaków wodno- błotnych.

## Obszary o randze lokalnej

Do obszarów o znaczeniu lokalnym zaliczono dwie niewielkie doliny cieków wodnych oraz obszary leśne w północnej i wschodniej części gminy. Kryterium według którego określono rangę tych terenów jest również fakt, że dolinki cieków wodnych przylegają, bądź łączą się z doliną Orzyca- obszarem o znaczeniu krajowym, a wyznaczone tereny leśne w obrębie gminy stanowią fragmenty dużych kompleksów leśnych poza granicami gminy.

Jedną z nich stanowi dolina cieków wodnego zlokalizowanego w południowej części gminy w pobliżu miejscowości Obłudzin. Jest to wodny korytarz ekologiczny włączony do projektowanego zespołu przyrodniczo- krajobrazowego doliny Orzyca i jego dopływów.

Drugą jest dolina cieków wodnego o długości ok. 14 km, która przebiega w północnej i środkowej części gminy, wraz z dwoma kompleksami niewielkich stawów hodowlanych. W środkowym fragmencie omawiany ciek przecina obszar o znaczeniu regionalnym- kompleks leśny „Płoniawy”.

Kompleks leśny rozciągający się we wschodniej części gminy, po obu stronach drogi 1000-lecia. Ze względu na duży obszar, graniczenie z obszarem o znaczeniu krajowym (dolina Orzyca), zróżnicowanie przestrzenne i walory krajobrazowe zakwalifikowano ten obszar leśny do terenów o randze lokalnej.

## Rozwój gospodarczy

Ze względu na uwarunkowania środowiskowe i istniejącą tradycję podstawową dziedziną gospodarczą gminy jest rolnictwo.

Sytuacja rolnictwa w gminie charakteryzuje się następującymi cechami:

- decydującą rolę w strukturze użytkowania gruntów odgrywają użytki rolne stanowiące 82,6% powierzchni ogólnej gminy,
- w strukturze własności dominują gospodarstwa indywidualne,
- w strukturze upraw dominuje produkcja zbóż,
- w hodowli zwierząt gospodarskich najważniejszą rolę odgrywa chów bydła mlecznego i opasowego.

Na terenie gminy zarejestrowano 138 podmiotów gospodarczych w następujących branżach usługi zdrowotne -8, handel - 27, rolnictwo - 21, transport -9, konserwacja i naprawa pojazdów -7, roboty budowlane i wykończeniowe 19,

usługi tartaczne - 4 czy inne usługi - 43.

### **III. Strategia działania**

#### **Cel nadrzędny:**

“Czysta Gmina Płoniawy-Bramura, rozwijająca się z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, w którym żyją mieszkańcy w sposób komfortowy”.

#### **Obszary priorytetowe**

Obszary priorytetowe zostały przyjęte zgodnie z obszarami wyznaczonymi w “Programie Ochrony Środowiska dla województwa mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z perspektywą do 2018 r.”

1. Poprawa jakości środowiska.
2. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.
3. Ochrona przyrody.
4. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego.
5. Edukacja ekologiczna społeczeństwa.

Na ich podstawie określono działania oraz podmioty je realizujące.

### **III.1. Jakość powietrza**

#### **III.1.1 Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.**

Gmina położona jest na Wysoczyźnie Ciechanowskiej, która charakteryzuje się obecnością strefy czołowomorenowej zlodowacenia środkowopolskiego. Według podziału R. Gumińskiego, Gmina Płoniawy-Bramura znajduje się w obszarze wschodniej dzielnicy rolniczo - klimatycznej. Charakteryzuje się ona m.in. dużymi amplitudami temperatur pomiędzy średnimi miesięcznymi stycznia i lipca, wczesnym

występowaniem długiej zimy, która trwa ok. 90-100 dni. Okres wegetacyjny trwa ok. 200 - 210 dni, okres bezprzymrozkowy ok.160 dni. Średnie roczne opady kształtują się na poziomie 500 do 550 mm. Gmina leży w pasie niewielkiej częstotliwości występowania opadów gradowych. Obserwuje się przewagę wiatrów zachodnich i północno zachodnich (ok.33%). Liczba dni pogodnych jest mniejsza od średniej w kraju.

### **III.1.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 z perspektywą do 2018r.**

Wyznaczony został cel średniookresowy : poprawa jakości powietrza oraz dwa kierunki działań: ograniczenie emisji powierzchniowej i punktowej i ograniczenie emisji liniowej. Zaproponowano pięć działań naprawczych.

W kierunku działań „ograniczenie emisji powierzchniowej i punktowej” zaproponowano działanie pod nazwą „Termomodernizacja budynków”.

W kierunku działań „ograniczenie emisji liniowej” zaproponowano następujące działania:

1. Modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej,
2. Stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji,
3. Budowa ścieżek rowerowych,
4. Wprowadzanie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni.

## **III.2 Ochrona wód**

### **III.2.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów programowych.**

#### **Wody powierzchniowe**

Pod względem hydrograficznym gmina należy do zlewni rzeki Narew stanowiącej dorzecze rzeki Wisły. Rzeka ta jest nieregulowana. Przez teren gminy przepływają rzeki: Orzyc i Węgierka z licznymi starorzeczami oraz Jaciążka z siecią rowów i stawami. Stanowią one sieć hydrograficzną. Obszar gminy jest zróżnicowany pod względem geomorfologicznym. Część północną, środkową i wschodnią gminy zajmuje płaska powierzchnia sandru Orzyca, która obniża się w kierunku przepływu rzeki Orzyc. Płaszczyzna sandru położona jest na wysokości bezwzględnej rzędu 110 m n.p.m., deniwelacje kształtują się na poziomie kilku metrów. Na obszarze pomiędzy Płoniawami i Chodkowem Wielkim występują szerokie pasma gliny zwałowe. Powierzchnia jest płaska z licznymi zagłębieniami bezodpływowymi. Wysoczyzna gliniasta, prawie płaska jest wyniesiona ok. 7 m ponad średni poziom piaszczystego sandru Orzyca. Niewielkie powierzchnie gliniaste występują także w okolicy Jaciążka i krawędzi doliny rzeki Orzyc.

W południowo- wschodniej części gminy wytworzył się wał tzw. Gór Krzyżewskich. Jest to utwór czołowy lodowca otulony płaszczem glin zwałowych. Wysokość bezwzględna gór wynosi ok. 170 m n.p.m., rejon otuliny gliniastej położony jest na rzędnej ok. 120 m n.p.m. W tej części gminy krajobraz urozmaica dolina rzeki Orzyc, rozcinająca teren w kierunku południkowym. Rzeka Orzyc na terenie gminy jest nieregulowana i płynie meandrując. Dno jej doliny o szerokości 100-250 m jest prawie płaskie, zabagnione, podmokłe z licznymi starorzeczami. Szerokość doliny jest największa w okolicy Jaciążka i osiąga 250 m. Dolina rzeki jest podmokła i zatorfiona. Dno rzeki znajduje się na rzędnej ok. 100 m n.p.m. na wysokości miejscowości Zawady- Huta i na 95 m n.p.m. w miejscowości Młodzianowo. Rzeka tworzy dwa tarasy : nisko leżący, wąski taras zalewowy i wyższy, erozyjny gliniasty lub piaszczysty, słabo widoczny na terenie. Prawym dopływem Orzyca jest rzeka Węgierka, której dno znajduje się na wysokości 100,2 m w miejscowości Szczuki i przy ujściu do Orzyca na wysokości 95 m n.p.m.

Rzeki wylewają głównie w okresach wiosennych, jednak zasięgi wylewów nie przekraczają obszaru dolin. Na terenie gminy nie prowadzona jest obserwacja stanu wód.

Na terenie gminy występują nieliczne zbiorniki wód powierzchniowych w zagłębieniach wysoczyzny, w starorzeczach lub w wyrobiskach po eksploatacji surowców mineralnych. W okresie suszy wiele z tych zbiorników wysycha.

Rzeki narażone są głównie na spływ powierzchniowy ze źródeł obszarowych (użytki rolne, wiejska zabudowa mieszkalno-gospodarcza). Intensywność spływu zależy od warunków hydrometeorologicznych oraz wielkości dawek nawozów stosowanych w rolnictwie.

## **Wody podziemne**

Wody podziemne służą głównie zaspakajaniu potrzeb komunalnych i przemysłu.

Na terenie gminy Płoniawy- Bramura wydzielono dwa obszary o różnych warunkach występowania wód gruntowych. Są to:

- obszary występowania stałego poziomu wód gruntowych, o zwierciadle utrzymującym się w utworach piaszczystych, łatwo przepuszczalnych na głębokości 8-10 m p.p.t. Tereny te położone są na wschód od doliny rzeki Orzyc,
- obszary z występowaniem zmiennego poziomu wód gruntowych, ze względu na znajdujące się w podłożu grunty trudnoprzepuszczalne. Wody gruntowe występują na głębokości 3-7 m.p.p.t. Wyjątek stanowią obszary dolinne i przydolinne, gdzie wody występują na głębokości do 2 m p.p.t.

Na terenie dolin rzecznych poziom wód gruntowych utrzymuje się na głębokości lustra wody w korycie. Jest to przeważnie płycej niż 1m, dodatkowo zasilany jest wodami spływającymi z wysoczyzn polodowcowych. Tereny położone w granicach gminy charakteryzują się korzystnymi warunkami wodnymi dla lokalizacji zabudowy.

Zaopatrzenie w wodę na terenie gminy odbywa się z wodociągu gminnego oraz ze studni kopanych, ujmujących głównie I poziom wodonośny (pozyskiwane są z głębokości od 3,9 m do 7,0 m).

Występują następujące ujęcia wody – stacje uzdatniania wody, z których czerpana jest woda na potrzeby gminy tj. stacje Kuchny- Suche (dwie studnie w ilości 49 m<sup>3</sup>/h przy zasobach eksploatacyjnych 59m<sup>3</sup>/h). Pozwolenie wodnoprawne ważne jest do 31 grudnia 2012 r, w którym maksymalny pobór wody określono na 1026,2 m<sup>3</sup>/dobę. Istnieją ponadto dwa dodatkowe ujęcia wody w Jaciążku (169



m<sup>3</sup>/dobę) i Szlasach (1000 m<sup>3</sup>/dobę).

Na terenie gminy wykonano 115, 66 km sieci wodociągowej. Na kolejne lata planowane jest wykonanie 15 dodatkowych km w następujących wioskach: Zawady Dworskie, Zawady Huta, Gołoniwy, Stare Zacisze i Popielarka.

Na terenie gminy nie ma sieci kanalizacji deszczowej.

## **Emisja ścieków**

Najpoważniejsze zagrożenie jakości wód podziemnych i powierzchniowych stanowią jednostki osadnicze oraz obiekty produkcyjne i usługowe zlokalizowane na terenach gminy pozbawionych kanalizacji, a posiadających możliwość korzystania z wodociągów. Ścieki odpływające z tych obiektów, gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych o różnym stopniu szczelności. Przy małej szczelności zbiorników bezodpływowych następuje przedostanie się ścieków do wód podziemnych i powierzchniowych.

W latach 2007 – 2011 wytwarzano średnio 200 tysięcy m<sup>3</sup> ścieków na rok, a w ostatnich latach powstało tylko 65 przydomowych oczyszczalni ścieków.

W związku powyższym uporządkowanie gospodarki ściekowej wymaga szybkiej budowy kanalizacji na terenie gminy w miejscowościach o zwartej zabudowie, budowy przydomowych i zagrodowych oczyszczalni w miejscowościach o rozproszonej zabudowie, bądź szczelnych zbiorników bezodpływowych.

W chwili obecnej trwa budowa sieci kanalizacyjnej na odcinku 20 km oraz rozbudowa oczyszczalni ścieków w Kalinowcu, której zakończenie planowane jest na koniec września b.r. Ilość ścieków odprowadzanych do rzeki Węgiejki wynosić będzie maksymalnie 111,7 m<sup>3</sup>/h, a średniodobowo 1387 m<sup>3</sup>. W perspektywie planowana jest sieć kanalizacyjna od wsi Płoniawy- Bramura do Jaciązka na odcinku ok 15 km. Ponadto zaplanowano dodatkowo 160 przydomowych oczyszczalni ścieków.

## **Analiza dokumentów strategicznych**

Głównym celem „ Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do 2016 roku” jest dostosowanie się do wymagań określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, czyli utrzymanie bądź osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 roku poprzez określenie bądź wdrożenie określonych działań. Zakłada ona, że w latach 2013- 2016 63,5 mld zł zostanie wydatkowane na

realizację polityki ekologicznej, z czego blisko 36 mld zł na ochronę wód i gospodarkę wodną. Zwraca uwagę na potrzebę stworzenie Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami do 2030 r .

W tym dokumencie zdiagnozowano m. in. takie problemy jak:

1. Zanieczyszczenia miejscowe wód spowodowane odprowadzaniem nieoczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych oraz opadowych z terenów zurbanizowanych,
2. Okresowe lokalne deficyty wody w zaopatrzeniu ludności,
3. Duże straty wody w sieciach wodociągowych,
4. Niedostateczna sanitacja,
5. Utrata retencji dolin rzecznych,
6. Presja osadnicza i rozwój gospodarczy na obszarach zagrożonych powodzią,
7. Niewystarczająca pojemność czynna sztucznych zbiorników retencyjnych,
8. Niewykorzystanie możliwości małej retencji,
9. Niewystarczający zakres działań w zakresie edukacji społecznej w dziedzinie gospodarowania wodami (w tym ochrony jakości wód, ekosystemów wodnych i od wody zależnych),
10. Niewystarczające środki oraz brak koordynacji realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

W Polityce Ekologicznej Państwa podkreślono potrzebę przeniesienia do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego korytarzy ekologicznych w pobliżu rzek (przywrócenie ich drożności lądowej i wodnej tak, aby umożliwić przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji w skali kraju) oraz wrysowanie terenów zagrożonych powodzią.

### **III.2.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 z perspektywą do 2018r.**

W dokumencie wyznaczono cel średniookresowy- Poprawa jakości wód oraz zaproponowano kierunek działań. Pierwszy z nich to: rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz następujące działania:

1. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej,

2. Modernizacja oczyszczalni ścieków,
  3. Budowa zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków (w przypadku braku możliwości ekonomicznej i technicznej budowy) lub podłączenia do kanalizacji sanitarnej.
  4. Budowa i modernizacja urządzeń odprowadzających oraz oczyszczających ścieki opadowe (...),
  5. Budowa, przebudowa systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody.
- Drugi kierunek działań to redukcja zanieczyszczeń wód spowodowanych działalnością rolniczą, zaproponowano realizację programów działań na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego oraz właściwe stosowanie i przechowywanie nawozów naturalnych.

### III. 3. Gospodarka odpadami

#### III.3.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych

Powyższy rozdział przygotowano na podstawie sprawozdania z realizacji Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy oraz ankiety dla gmin dotyczącej gospodarowania odpadami do „Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012 -2017 z uwzględnieniem lat 2018 – 2023”.

**Tab. Gospodarka odpadami na terenie Gminy Płoniawy- Bramura**

L.p.	Nazwa wskaźnika	Dane z roku 2010	Dane z roku 2011
1.	Liczba ludności	6049	5892
2.	Liczba mieszkańców objętych zorganizowaną zbiórką odpadów	900	920
3.	Liczba nieruchomości zamieszkaných	brak danych	brak danych
4.	Liczba nieruchomości niezamieszkaných	brak danych	brak danych
5.	Mg odpadów komunalnych zebranych zmieszanych	339	337,77
6.	Mg odpadów zebranych selektywnie	6,2	13

źródło: ankieta gminy przekazana do urzędu marszałkowskiego w styczniu 2012 r.

W ankiecie napisano, że na terenie gminy nie jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów. Natomiast w dalszej jej części wykazano ilości odpadów zebranych selektywnie. Niektóre dane z ankiety zostały zamieszczone w tabeli poniżej. W 2010 r. 45%, a w 2011r 48% ogółu ludności gminy została objętych systemem zbiórki odpadów. Dane zamieszczone w ankiecie zwracają uwagę na fakt, iż bardzo dużo należy wykonać jeszcze pracy, aby prawidłowo i jak najbardziej korzystnie dla mieszkańców przygotować w gminie system odbioru odpadów zgodnie z nową ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

W 2011 roku wytworzono 2 Mg osadów ściekowych w oczyszczalni ścieków w Szczukach jako sucha masa i przekazano je do oczyszczalni ścieków w Makowie Mazowieckim w celu utylizacji. Realizowany przez gminę projekt modernizacji oczyszczalni ścieków w Kalinowcu zakłada, że po higienizacji osad zostanie przetworzony na preparat wapienno-organiczny lub inny przeznaczony do wykorzystania rolniczego bądź do rekultywacji gruntów.

**Tab. Wykaz odpadów zebranych selektywnie**

L.p.	Kod odpadów	Mg zebrane w 2010r.	Mg zebrane w 2011r.
1.	150102 papier i tektura	0,1	1,7
2.	150107 szkło	2,2	4,2
3.	150102 tworzywa sztuczne	2,8	6
4.	Odpady ulegające biodegradacji	-	-

źródło: ankieta przekazana do urzędu marszałkowskiego w styczniu 2012 r.

W celu prawidłowego działania w gospodarce odpadami Gmina Płoniawy-Bramura 28 października 2008 roku podjęła uchwałę Nr 119/XXI/08 w sprawie utworzenia Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego z siedzibą w Ciechanowie. Związek zarejestrował się ostatecznie 24 czerwca 2009 r. Rada Gminy tego samego dnia uchwałę Nr 120/XXI/08 przyjęła Statut Związku. Tym samym wraz z pozostałymi 26 samorządami powstał Związek, który miał wykonywać zadania publiczne w zakresie tworzenia warunków do utrzymania porządku i czystości na terenach gmin będących uczestnikami w dziedzinie gospodarki odpadami. Wspólnie z innymi gminami zapewnia budowę, utrzymanie i eksploatację urządzeń do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Głównymi zadaniami są: budowa regionalnego zakładu gospodarki odpadami

składającego się z instalacji odzysku i składowiska odpadów w Woli Pawłowskiej, stacja przeładunkowa wraz z kruszarnią odpadów budowlanych w Makowie Mazowieckim, stacja przeładunkowa wraz z kwaterą dla azbestu w Oględzie koło Przasnysza, stacja przeładunkowa wraz z miejscem składowania odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego w Płocochowie koło Pułtusza. W skład projektu wchodzi m.in. następujące instalacje:

- do wytwarzania paliwa alternatywnego,
- do przetwarzania zużytych baterii i akumulatorów,
- do unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych innych niż spalarnia,
- do regeneracji olejów odpadowych,
- unieszkodliwiania PCB,
- do unieszkodliwiania przeterminowanych środków ochrony roślin,
- do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych,
- kompostownia odpadów organicznych selektywnie zbieranych,
- sortownia odpadów komunalnych selektywnie zebranych,
- sortownia zmieszanych odpadów komunalnych,
- stacja demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- instalacja do fermentacji odpadów organicznych selektywnie zbieranych,
- zakład mechaniczno- biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych,
- zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i
- do recyklingu zużytych opon,
- wykorzystująca paliwa alternatywne,
- do poddawania odzyskowi odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej.

Ze względu na opieszale działania władz Związku w realizacji w/w celów oraz na fakt, że żadne z tych zadań nie zostały rozpoczęte w dniu 20 czerwca 2012 roku Rada Gminy w Płoniawach Bramurze podjęła uchwałę Nr 128/XX/2012 o wystąpieniu z Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego. W uzasadnieniu do uchwały napisano, że „przyjęta przez Sejm 1 lipca 2011 r. ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw ma za zadanie uporządkować gospodarkę odpadami w Polsce (...). Przepisy te nakładają na gminy dodatkowe obowiązki związane z odbiorem i utylizacją odpadów komunalnych. Związek w tym zakresie nie podjął żadnych konkretnych działań. Nie ma szans, aby wspólna gospodarka odpadami, jak to zakładała idea utworzenia Związku, ruszyła w II półroczu 2013 r. Składka inwestycyjna płacona corocznie przez Gminę na rzecz Związku w wysokości 120 tys. zł. oraz płacone przez samorządy składki członkowskie nie wystarczą na budowę instalacji i urządzeń do

odzysku i unieszkodliwiania odpadów. Konieczny będzie kredyt zaciągnięty przez Związek, który spowoduje zadłużenia gmin członkowskich.(...) Podjęcie uchwały (...) następuje z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2012 r.”

W latach 2010 i 2011 nie zlikwidowano żadnego „dzikiego wysypiska”, lecz władze gminy Płoniawy Bramura bardzo chętnie uczestniczą w różnego rodzaju akcjach tj. np „Sprzątanie świata”.

Na terenie Gminy funkcjonowało składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Jaciążek. Zostało zamknięte decyzją Starosty Makowskiego 31 grudnia 2009 r. Ustalony został leśny kierunek rekultywacji i wyznaczono datę rekultywacji na dzień 27 czerwca 2013r (decyzja G.K.N. 6018-2-1/2/08). Do chwili obecnej nie przeprowadzono żadnych prac rekultywacyjnych wynikających z harmonogramu, ponieważ jest to zadanie kosztowne, na które nie ma wolnych środków w budżecie. Podjęte zostały działania w partnerstwie z Gminą Sypniewo mające na celu pozyskanie dotacji z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego w ramach działania 4.2 Ochrona powierzchni ziemi. Projekt nie uzyskał jednak dofinansowania. Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych zamierza przeprowadzić kolejny nabór wniosków na to działanie. Gmina Płoniawy-Bramura będzie się ubiegać ponownie o przyznanie dotacji.

Na terenie Gminy rozpoczęło się opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest . Zadanie to jest realizowane z wykorzystaniem dotacji w wysokości 20.000 zł uzyskanych z Ministerstwa Gospodarki. Inwentaryzacja azbestu trwała od 2 lipca do 31 sierpnia b.r. Gmina zamierza ubiegać się o dofinansowanie dla osób prywatnych na usuwanie wyrobów zawierających azbest ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Wcześniej jednak powinna uchwalić „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Płoniawy-Bramura”.

### **III.3.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.**

Wyznaczono cel średniookresowy- Racjonalna gospodarka odpadami oraz określono pięć kierunków działań takich jak:

1. zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych
    - objęcie zorganizowanym systemem odbieranie odpadów komunalnych właścicieli nieruchomości zamieszkałych stale i czasowo,
    - objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych
    - zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,
  2. dostosowanie składowisk odpadów do standardów Unii Europejskiej
    - rekultywacja składowiska odpadów komunalnych
    - budowa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w ramach rekultywacji zbiornika akumulacji ścieków cukrowniczych w miejscowości Kalinowiec
  3. usunięcie i unieszkodliwianie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest
    - gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscu występowania wyrobów zawierających azbest,
- przygotowanie programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,  
- usuwanie wyrobów zawierających azbest.
4. właściwe zagospodarowanie osadów ściekowych
    - minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie.
  5. eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów
    - realizacja programu „ czyste lasy na Mazowszu”.

## **III.4. Hałas i promieniowanie elektromagnetyczne**

### **III.4.1. Stan aktualny i uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych.**

Hałas to dźwięk o częstotliwości od 16 do 16000 Hz i można go podzielić na :

- przemysłowy,
- drogowy,
- komunalny (w miejscach publicznych i pomieszczeniach mieszkalnych).

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku, określony rozporządzeniem Ministra Środowiska, w zależności od rodzaju terenu i źródła emisji, w porze dziennej wynosi od 60 do 75 dB, w porze nocnej za. od 45 do 67 dB. Z badań Państwowego Zakładu Higieny wynika, że granicą, powyżej której hałas należy traktować jako uciążliwy, jest poziom 60-65 dB.

W odniesieniu do hałasu komunikacyjnego przyjęto (dane PZH), iż jest on mało uciążliwy poniżej 52 dB, średnio uciążliwy w przedziale od 52 do 62 dB, o dużej uciążliwości w granicach 63-70 dB i o bardzo dużej uciążliwości powyżej 70 dB. Hałas powyżej 85 dB jest już uznawany za szkodliwy, długotrwałe jego oddziaływanie może powodować uszkodzenia słuchu z jego utratą włącznie.

Nie były przeprowadzone pomiary natężenia hałasu na terenie gminy. Duży ruch tranzytowy szczególnie drogą nr 57 stanowi ogromną uciążliwość dla mieszkańców gminy.

### **Promieniowanie elektromagnetyczne**

Promieniowanie elektromagnetyczne jest nowym zanieczyszczeniem środowiska, którego głównym źródłem powstawania są: linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 KV i związane z nimi stacje elektroenergetyczne.

Punktami promieniowania niejonizującego są stacje bazowe telefonii komórkowej analogowej, które instalowane są na specjalnych masztach, pojedyncze nadajniki radiowe, urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne będące w dyspozycji policji, straży pożarnej, ośrodkach medycznych czy dawnej Telekomunikacji Polskiej (Podoś).

Należą do nich stacje bazowe telefonii komórkowej , których dwa nadajniki zamontowano w Krasińcu i jeden w Płoniawach.



### **III.4.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.**

Wyznaczono cel średniookresowy: ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym (zaczepnięty z Programu Ochrony Środowiska dla województwa mazowieckiego) w ramach którego wyznaczono kierunek działań „ochrona przed polami elektromagnetycznymi”, w ramach którego zostanie zrealizowane następujące działanie:

- prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne (zgłoszenia instalacji).

### **III.5.1 Zasoby energetyczne, ciepłe**

Przez gminę przebiega linia elektroenergetyczna 100kV doprowadzająca energię z Ostrołęki do Głównego Punktu Zasilającego. Gmina zaopatrywana jest w energię elektryczną dwustronnie. Odbiorcy energii zasilani są rozległą siecią linii elektroenergetycznych średniego napięcia 15 kV wychodzących z GPZ 110715 kV i doprowadzających energię do stacji transformatorowych 15 70,4 kV. Dalej do odbiorców energia ta przesyłana jest liniami niskiego napięcia 0,4 kV. Stacje te pracują jako końcowe i zasilane odczepowo od linii magistralnych. Sieć średniego napięcia i rozdzielcza niskiego napięcia w większości wykonana jest jako linia napowietrzna. Z energii elektrycznej korzysta 100% mieszkańców gminy.

Zmiany klimatu, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, degradacja chemiczna gleb są wynikiem działalności człowieka na środowisko. Emisja do atmosfery gazów: dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, tlenków azotu jest głównym problemem ekologicznym. Źródłem tych gazów jest spalanie paliw, głównie dla celów energetycznych. Trzeba podejmować działania zmierzające do zmniejszenia energochłonnych procesów produkcyjnych, zmianę struktury zużycia paliw, a także wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz bezemisyjnych.

Gmina nie posiada żadnych zasobów surowcowych. W 2011 r. Gmina skorzystała ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej oraz Pozarządowych Organizacji Pomocowych z przeznaczeniem dla indywidualnych mieszkańców. Zamontowano ok. 20 instalacji solarnych. Na terenie

gminy planowana jest budowa elektrowni wiatrowych. Cztery z nich uzyskały już decyzję środowiskową wójta gminy, aktualnie w toku są cztery postępowania administracyjne w sprawie wydania ww decyzji- na 35 elektrowni wiatrowych, w tym jeden zespół składający się z 29 elektrowni wiatrowych o mocy do 3,2 MW każda.

### **III.5.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r z perspektywą do 2018 r.**

Wyznaczono cel średniookresowy tj. zrównoważone wykorzystanie energii oraz dwa kierunki działań i następujące działania:

1. Kierunek działań: poprawa efektywności energetycznej:

- racjonalizacja obowiązków oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego
- wprowadzanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii oraz systemu zarządzania energią i systemu audytów w tym modernizacja oświetlenia ulicznego.
- przygotowanie dokumentacji dotyczącej zapotrzebowania w energię elektryczną, ciepło i paliwo gazowe.

2. Kierunek działań: Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

- zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła,
- wykorzystanie energii odnawialnej poprzez montaż instalacji solarnych oraz ogniw fotowoltaicznych,
- budowa elektrowni wiatrowych,
- budowa biogazowni,
- wykorzystanie biomasy do produkcji energii elektrycznej i ciepłej.

### **Formy ochrony przyrody**

Na terenie gminy Płoniawy-Bramura ochroną prawną objęto cztery pomniki przyrody: trzy drzewa oraz jeden krzew. Ich charakterystykę podano poniżej:

1. Jesion wyniosły znajdujący się we wsi Suche. Mierzy 320 cm w obwodzie pnia i jest objęty ochroną od 1977r Orzeczeniem Wojewody Ostrołęckiego Nr

- 9/77 z dnia 20 grudnia 1977 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody jesion wyniosły w miejscowości Suche. Stanowi własność prywatną.
2. Wiąz polny rosnący we wsi Kuchny. Mierzy 512 cm w obwodzie pnia i jest objęty ochroną od roku 1980 Orzeczeniem Wojewody Ostrołęckiego Nr 5/80 z dnia 15 sierpnia 1980 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody wiąz polny w miejscowości Kuchny. Stanowi własność prywatną.
  3. Dąb „Bartek” rosnący w pasie drogi powiatowej w miejscowości Jaciążek. Na drzewie widnieje tabliczka „Pomnik przyrody”. Niestety Gminie nie udało się ustalić na podstawie jakiego dokumentu został on uznany za pomnik przyrody.
  4. Jałowiec pospolity rosnący we wsi Podoś Nowy. Mierzy 103 cm w obwodzie i jest objęty ochroną od roku 1980 Orzeczeniem Wojewody Ostrołęckiego Nr 4/80 z dnia 15 sierpnia 1980 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody jałowiec pospolity w miejscowości Podoś Nowy. Stanowi własność prywatną.

### **III.6.2. Kierunki działań i działania w latach 2012- 2015 r z perspektywą do 2018 r.**

Wyznaczono cel średniookresowy: ochrona walorów przyrodniczych oraz cztery kierunki działań i następujące działania:

1. Kierunek działań- ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych:
  - Budowa i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody,
  - Utworzenie korytarza ekologicznego w dolinie rzek Orzyc i Węgierka poprzez przywrócenie drożności rzece oraz zniesienie lub ograniczanie barier, które tworzy istniejąca infrastruktura techniczna, dla przemieszczających się zwierząt,
  - Weryfikacja i aktualizacja aktów prawnych ustanawiających formy ochrony przyrody,
  - Zachowanie naturalnych terenów zalewowych rzeki Orzyc.
2. Kierunek działań: kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniającej walory przyrodnicze i krajobrazowe:
  - Egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w dokumentach planistycznych,
  - Planowanie inwestycji z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych,

- Określenie terytorialne obszarów niezbędnych dla zapewnienia ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych.

3. kierunek działań: Udrożnienie , kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych doliny rzeki Orzyc (...)

- Uwzględnienie w dokumentach planistycznych korytarzy ekologicznych doliny rzeki Orzyc sposobów zabudowy i zagospodarowania terenów przylegających do nich,

- konserwacja rzeki Orzyc.

4. Kierunek działań: ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych:

- Modernizacja i pielęgnacja skwerów oraz tworzenie nowych terenów zieleni urządzonej,

- Utrzymanie terenów zieleni przy drogach,

- Systematyczna pielęgnacja pomników przyrody.

### **III. 7.1. Edukacja ekologiczna społeczeństwa**

Zmiana ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach spowoduje zmianę w części administracyjnej gospodarki odpadami. Mieszkańcy będą musieli zaakceptować najprawdopodobniej nowe rozwiązania, które zaproponuje samorząd. Istotną kwestią, ogromnym problemem szczególnie wśród mieszkańców domów jednorodzinnych jest spalanie odpadów w piecach do tego nieprzystosowanych. Jest to pozorna oszczędność ekonomiczna, ale bardzo dotkliwa szkoda w środowisku i w zdrowiu człowieka.

Edukacja ekologiczna powinna być prowadzona już od najmłodszych lat. Ważne jest aby dzieci już w przedszkolu, czy wczesnych klasach szkoły podstawowej nabierały dobrych praktyk, dlatego należy każde najdrobniejsze sukcesy nagradzać. Warto więc organizować różnego rodzaju konkursy czy szkolenia.

#### **III.7.2. Kierunki działań i działania w latach 2012-2015 r. z perspektywą do 2018 r.**

Wyznaczono dwa cele średniookresowe.

Pierwszy cel średniookresowy: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy Płoniawy-Bramura oraz następujące kierunki działań i działania:

1. Kierunek działań: Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych:

- organizowanie kampanii informacyjno- edukacyjnych oraz akcji lokalnych dla wszystkich grup społecznych, dotyczących zasad i postaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami.

2. Kierunek działań: Edukacja medialna dzieci i młodzieży

- organizacja konkursów ekologicznych dla dzieci i młodzieży.

Drugi cel średnio okresowy: udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska

1. Kierunek działań: rozszerzenie zakresu informowania społeczeństwa o środowisku i jego stanie

- Udział w szkoleniach i warsztatach pracowników instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w zakresie przepisów o dostępie społeczeństwa do informacji o środowisku

- Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska.

Tab. Harmonogram realizacji działań na lata 2012-2015 z perspektywą do 2018 r.

I.p.	Działania	Jednostka realizująca	Lata realizacji	Źródła finansowania
I.1.	<p><b>Obszar tematyczny: Poprawa jakości środowiska</b></p> <p>Cel średniookresowy- poprawa jakości powietrza, w tym dążenie do osiągnięcia poziomu długoterminowego</p> <p>Kierunek działań- ograniczenie emisji powietrznej i punktowej</p>			
I.1.1.	Termomodernizacja budynków	Jednostki sektora finansów publicznych wspólnoty mieszkaniowe, kościoły, budynki użyteczności publicznej	2012-2018	Środki własne, kredyty i pożyczki (w tym z WFOŚiGW), fundusze unijne
I.1.2.	Modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej	Kierunek działań: Ograniczenie emisji liniowej		
I.1.3.	Stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.4.	Budowa ścieżek rowerowych	gmina, zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.1.5.	Wprowadzanie ograniczeń prędkości na drogach o pylącej nawierzchni	zarządcy dróg	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty i pożyczki, fundusze unijne
I.2.1	<p><b>Cel średniookresowy- Poprawa jakości wód</b></p> <p>Kierunek działań: Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska, szczególnie w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków</p>			
I.2.1	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej	Gmina	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki

I.2.2.	Modernizacja oczyszczalni ścieków	gmina	I etap 2012- 2013 II etap 2014-2018)	WFOŚiGW, fundusze unijne		
I.2.3.	Budowa zbiorników bezodpornych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku braku możliwości ekonomicznej i technicznej budowy lub podłączenia do kanalizacji sanitarnej	Prywatni właściciele, Gmina	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne		
I.2.4.	Budowa i modernizacja urządzeń odprowadzających oraz oczyszczających ścieki opadowe i roztopowe przy zastosowaniu rozwiązań technicznych zapobiegających bezpośredniemu odprowadzaniu wód opadowych do cieków naturalnych oraz uzyskanie stosownych pozwoleń wodnoprawnych	Gmina, podmioty prywatne, zarządcy dróg, zarządcy obiektów	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne		
I.2.5.	Budowa, przebudowa systemów poboru, przesyłu i uzdatniania wody	Gmina, podmioty gospodarcze	zadanie ciągłe	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne		
<b>Kierunek działań: Redukcja zanieczyszczeń wód spowodowanych działalnością rolniczą</b>						
I.2.6.	Realizacja programów działań na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego	gmina, MODR	2012-2015	Środki własne, kredyty, środki NFOŚiGW		
I.2.7.	Właściwe stosowanie i przechowywanie nawozów naturalnych (m.in. wyposażeń jak największej liczby gospodarstw rolnych w zbiorniki na gnojnicę i płyty obornikowe)	Rolnicy indywidualni, gmina, MODR	2012- 2014	Środki własne, PROW		
<b>Cel średniookresowy- Racjonalna gospodarka odpadami</b>						
<b>Kierunek działań: zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych</b>						
I.3.1.	Objęcie zorganizowanym systemem odbieranie odpadów	Gmina,	do 2013r.	Środki własne, kredyty, środki		

	komunalnych właścicieli nieruchomości zamieszkałych stale i czasowo			WFOŚiGW, fundusze unijne
1.3.2.	Objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych	Gmina,	do 2013 r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
1.3.3.	Zorganizowanie systemu zbierania, sortowania i odzysku odpadów komunalnych ulegających biodegradacji	Gmina,	2012- 2020 r.	Środki własne, kredyty, środki WFOŚiGW, fundusze unijne
<b>Kierunek działań: dostosowanie składowisk odpadów do standardów UE</b>				
1.3.4.	Rekultywacja składowiska odpadów komunalnych	gmina	2012r- 2015.	Środki własne, fundusze unijne
1.3.5.	Budowa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w ramach rekultywacji zbiornika akumulacji ścieków cukrowniczych w msc. Kalinowiec	gmina, podmioty gospodarcze	Zadanie ciągłe	Środki własne , fundusze unijne
<b>Kierunek działań: usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest</b>				
1.3.6.	Gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscu występowania wyrobów zawierających azbest	Gmina	do 2032 r	Środki własne jednostki
1.3.7.	Przygotowanie programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	Gmina	do 2012 r	Środki własne jednostki
1.3.8.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Gmina, właściciele obiektów, podmioty gospodarcze	do 2032 r	Środki własne jednostki, kredyty, WFOŚiGW, BOŚ, fundusze unijne
<b>Kierunek działania : właściwe zagospodarowanie osadów ściekowych</b>				
1.3.9.	Minimalizacja oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie	Gmina	do 2014 r.	Środki własne jednostki, kredyty, WFOŚiGW, BOŚ, fundusze unijne
<b>Kierunek działań: eliminacja praktyk nielegalnego składowania odpadów</b>				
1.3.10.	Realizacja programu „ czyste lasy na Mazowszu”	RDLP	2012-2014	Środki własne jednostki



Cel średniookresowy- Ochrona powierzchni ziemi				
Kierunek działań- ochrona gleb użytkowanych rolniczo				
I.4.1.	Badania zasobności gleb jako podstawy do wyznaczenia kolejności wapnowania i określenia właściwego nawożenia	Rolnicy indywidualni	Zadania ciągłe	Środki własne
I.4.2.	Realizacja programu rolnośrodowiskowego	MRiRW, ARiMR, ARR, Województwo Mazowieckie, rolnicy indywidualni	Zadania ciągłe	Środki własne, fundusze unijne
I.4.3.	Ograniczenie redukcji wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego	Gmina, MBPR	Zadania ciągłe	Środki własne
Kierunek działań – Edukacja ekologiczna rolników				
I.4.4.	Upowszechnianie dobrych praktyk rolniczych	MRiRW, MODR	2012- 2014	Środki własne jednostki, PROW
Cel średniookresowy- ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym				
Kierunek działań: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi				
I.5.1.	Prowadzenie przez organy ochrony środowiska ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne ( zgłoszenia instalacji)	Gmina, starosta, marszałek RDOŚ	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
Obszar priorytetowy II- Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych				
II.1.Cel średniookresowy- Zrównoważone wykorzystanie energii				
Kierunek działań: poprawa efektywności energetycznej				
II.1.1.	Racjonalizacja obowiązków oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego	Gmina oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki, wfośigw

II.1.2.	Wprowadzanie nowoczesnych i energooszczędnych technologii oraz systemu zarządzania energią i systemu audytów (w tym modernizacja oświetlenia ulicznego)	Gmina, powiat, podmioty gospodarcze oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki, wfośigw
II.1.3	Przygotowanie dokumentacji dotyczącej zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe	Gmina	2013- 2016	Środki własne jednostki,
<b>Kierunek działań: Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii</b>				
II.2.1.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła	Powiat, gmina, kościoły, podmioty gospodarcze oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki, wfośigw, fundusze unijne
II.2.2.	Wykorzystanie energii odnawialnej poprzez montaż instalacji solarnych oraz ogniw fotowoltaicznych	Gmina, podmioty gospodarcze, pozostałe jednostki sektora finansów publicznych osoby prywatne	2012- 2018	Środki własne jednostki, nfośigw, wfośigw, fundusze unijne
II.2.3.	Budowa elektrowni wiatrowych	Gmina, podmioty gospodarcze	2012 - 2014	Środki własne jednostki, NFOiGW, WFOŚiGW, Poi, RPOWM, PROW, PoISEFF
II.2.4	Budowa biogazowni	Gmina, podmioty gospodarcze	2012 - 2014	Środki własne jednostki, NFOiGW, WFOŚiGW, Poi, RPOWM, PROW, PoISEFF
II.2.5.	Wykorzystanie biomasy do produkcji ciepłej i energii elektrycznej	Gmina, podmioty gospodarcze	2012 - 2014	Środki własne jednostki, NFOiGW, WFOŚiGW, Poi, RPOWM, PROW,

III.1. Cel średniookresowy: ochrona walorów przyrodniczych				
Kierunek działań: ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych				
III.1.1.	Budowa i aktualizacja baz danych z zakresu ochrony przyrody	Gmina	2012-2014	Środki własne jednostki
III.1.2.	Utworzenie korytarza ekologicznego w dolinie rzeki Orzyc i Węgielki poprzez przywrócenie drożności rzece oraz zniesienie lub ograniczenie barier, które tworzy istniejąca infrastruktura techniczna, dla przemieszczających się zwierząt	Gmina	2012-2014	Środki własne jednostki, WFOŚIGW, fundusze unijne
III.1.3.	Weryfikacja i aktualizacja aktów prawnych ustanawiających formy ochrony przyrody	Gmina, RDOŚ, Województwo Mazowieckie	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.4.	Zachowanie naturalnych terenów zalewowych rzeki Orzyc	Gmina, właściciele terenu	2012-2018	Środki własne
Kierunek działań: kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniającej walory przyrodnicze i krajobrazowe				
III.1.5.	Egzekwowanie wymogów ochrony przyrody w dokumentach planistycznych	Gmina	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.6.	Planowanie inwestycji z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych	Gmina	Zadania ciągłe	Środki własne jednostki
III.1.7.	Określenie terytorialne obszarów niezbędnych dla zapewnienia ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej obszarów o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych	Gmina, RDOŚ	2012-2018	Środki własne jednostki, WFOŚIGW, fundusze unijne
Kierunek działań: Udrożnianie, kształtowanie, odtwarzanie korytarzy ekologicznych doliny rzeki Orzyc umożliwiających przemieszczanie się zwierząt i funkcjonowanie populacji				
III.1.8.	Uwzględnienie w dokumentach planistycznych korytarzy ekologicznych doliny rzeki Orzyc, sposobów zabudowy i zagospodarowania terenów przyległych do nich	Gmina, organizacje pozarządowe	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki,
III.1.9.	Konserwacja rzeki Orzyc	RZGW, WZMiUW	2012-2018	Środki własne jednostki, fundusze unijne

Kierunek działań: ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych				
III.1.10.	Uregulowanie stanu własności terenów zieleni wraz z inwentaryzacją zieleni	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki,
III.1.11.	Modernizacja i pielęgnacja i skwerów oraz tworzenie nowych terenów zieleni urządzonej	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚiGW, fundusze unijne
III.1.12.	Utrzymanie terenów zieleni przy drogach	Zarządcy dróg	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, fundusze unijne
III.1.13.	Systematyczna pielęgnacja pomników przyrody	Gmina	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚiGW,
Cel średniookresowy: Zwiększenie lesistości				
Kierunek działań: Realizacja założeń „Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do 2020 r.”				
III.2.1.	Zalesianie terenów z uwzględnianiem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej	RDLP, Prywatni właściciele lasów, powiaty	2012- 2018	Środki własne jednostki, WFOŚiGW, PROW
Obszar priorytetowy IV: poprawa bezpieczeństwa ekologicznego				
IV.1. Cel średniookresowy: ochrona przed powodzią i suszą				
IV.1.1.	Wyznaczenie i wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego granic obszarów bezpośredniego oraz potencjalnego zagrożenia powodzią	Gmina, MBPR	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki,
Cel średniookresowy- ochrona przeciwpożarowa				
Kierunek działań- ochrona przed pożarami				
IV.2.1.	Budowa i modernizacja dróg przeciwpożarowych	RDLP, podmioty gospodarcze	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki
IV.2.2.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnej	Gmina, powiat, KWSP, KWPS	Zadanie ciągłe	Środki własne jednostki, WFOŚiGW, POiŚ

Obszar priorytetowy V: Edukacja ekologiczna społeczeństwa			
V.1. Cel średniookresowy: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy			
Kierunek działań: Kształtowanie i promocja postaw prośrodowiskowych			
V.1.1.	Organizowanie kampanii informacyjno- edukacyjnych oraz akcji lokalnych dla wszystkich grup społecznych, dotyczących zasad i postaw prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami	Gmina	Zadanie ciągłe  Środki własne jednostki, WFOŚiGW,
Kierunek działań: Edukacja medialna dzieci i młodzieży			
V.1.2.	Organizacja konkursów ekologicznych dla dzieci i młodzieży	Gmina, szkoły	Zadanie ciągłe  Środki własne jednostki, WFOŚiGW,
V.2. cel średnio okresowy: udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska			
Kierunek działań: rozszerzenie zakresu informowania społeczeństwa o środowisku i jego stanie			
V.2.1.	Udział w szkoleniach i warsztatach pracowników instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w zakresie przepisów o dostępie społeczeństwa do informacji o środowisku	Gmina	Zadanie ciągłe  Środki własne jednostki,
V.2.2	Upowszechnianie informacji o podejmowanych akcjach, kampaniach i działaniach na rzecz aktywnej ochrony środowiska	Gmina	Zadanie ciągłe  Środki własne jednostki

## **IV. Realizacja założeń programowych**

### **IV.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem**

Zarządzaniem środowiska zajmuje się administracja rządowa, samorządowa, instytucje im podporządkowane oraz podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Organy administracji odpowiedzialne za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają na celu głównie zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska i przestrzeganie norm racjonalnego korzystania ze środowiska. Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi swojej działalności, muszą przy tym uwzględniać konieczność dotrzymywania wymagań określonych prawem. Modernizują też lub eliminują przestarzałe rozwiązania techniczne i technologiczne przeważnie uciążliwe dla środowiska, prowadzą kontrolę emisji. Do zarządzania środowiskiem służą instrumenty prawne, finansowe i społeczne.

## IV.2. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą:

1. wydawanie zezwoleń, decyzji, koncesji na korzystanie ze środowiska
2. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
  - 1) Zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
  - 2) W koncepcji, strategiach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
    - a) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu;
    - b) ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska.
    - c) Przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych.
3. oceny oddziaływania na środowisko ( ooś)

Procedura ocen oddziaływania na środowisko stosowana zgodnie z *Ustawą z 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 nr 25. poz. 150 z późniejszymi zmianami j.t.)* oraz *ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenie oddziaływania na środowisko* jest jednym z najważniejszych instrumentów ochrony środowiska. Stanowi ona uniwersalną procedurę weryfikowania programowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji (przedsięwzięć). Procedurze tej podlegają:

- projekty polityk, planów, strategii (np. projekty planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego),
- projekty dokumentów sektorowych (np. projekty programów w dziedzinie leśnictwa, transportu, gospodarki wodnej itp.),
- działania lokalizacyjne dotyczące przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko określonych w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 09 listopada 2010 r. (Dz. U. nr 213 poz. 1397)* w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Opracowaniami wykonywanymi podczas postępowania w sprawie ooś są odpowiednio: opracowania ekofizjograficzne, prognozy oddziaływania na środowisko lub raporty oddziaływania przedsięwzięć (obiektów) na środowisko. Organ prowadzący postępowanie publicznie informuje o tym, zbiera uwagi i wnioski, może przeprowadzić otwartą rozprawę administracyjną oraz rozpatruje zgłoszone uwagi i wnioski. Następnie informuje w podobny sposób o wyniku postępowania, tj. decyzji w sprawie.

#### 4. monitoring środowiska



Szczególnym instrumentem prawnym jest monitoring środowiska, który oprócz funkcji informacyjnych (dla administracji rządowej, samorządowej oraz społeczeństwa) jest podstawą analiz, ocen lub decyzji. Państwowy monitoring środowiska prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Państwowy monitoring środowiska zapewnia dostarczanie informacji dla potrzeb opracowania planów zagospodarowania przestrzennego, wykonywania raportów ooś oraz prac studialnych i prognostycznych. Obecnie w określonych prawem przypadkach wprowadzono obowiązek wykonywania badań monitoringowych w przedsiębiorstwach lub na obiektach (np. w rejonie składowisk odpadów).

5. pozwolenia zintegrowane

### **IV.3. Instrumenty społeczne**

Instrumenty społeczne polegają na:

- współpracy samorządu ze społeczeństwem: przede wszystkim w uczestniczeniu społeczeństwa w konsultacjach prowadzących do podejmowania decyzji w procesie zarządzania środowiskiem i wspólnym planowaniu lokalnej polityki ekologicznej;
- ocenie i monitorowaniu skutków prowadzonej polityki ekologicznej;
- prowadzeniu edukacji ekologicznej;
- włączeniu przedsiębiorców w realizację polityki ekologicznej gminy.

### **IV.4. Instrumenty finansowe**

Instrumentami finansowymi wykorzystywanymi do realizacji celów polityki ekologicznej są:

- opłaty i kary za korzystanie ze środowiska lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska,
- dotacje, kredyty i pożyczki ze źródeł krajowych lub zagranicznych,
- środki własne samorządu przeznaczone na ochronę środowiska, a pochodzące z innych źródeł.

Zadania związane z ochroną środowiska określone w przepisach prawnych (uwzględniające dostosowanie Polski do warunków Unii Europejskiej) wymagać będą znacznych nakładów finansowych.

Źródła finansowania ochrony środowiska będą zróżnicowane w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego działania, a przede wszystkim od możliwości stosowania instrumentów finansowo-ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym.

Fundusze na realizację polityki ekologicznej w Gminie mogą pochodzić z następujących źródeł:

- środki własne gminy;
- środki budżetowe - publiczne dotacje celowe przydzielane na cele związane z ochroną środowiska z budżetu państwa lub województwa;
- środki własne ludności i przedsiębiorstw;
- celowe fundusze ekologiczne (NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki dawnego GFOŚiGW w rozdziale 90019 tj. wpływy i wydatki związane z gromadzeniem środków z opłat i kar za korzystanie ze środowiska);
- dotacje, kredyty i pożyczki niekomercyjne z krajowych instytucji finansowych;
- kredyty udzielane przez komercyjne instytucje finansowe (zwłaszcza banki), na cele ekologiczne;
- fundusz spójności i fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz fundusze sektorowych programów pomocowych;
- fundusze zagranicznych instytucji finansowych (np. Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny).

Dotychczas najbardziej istotne znaczenie w finansowaniu ochrony środowiska mają w Gminie Płoniawy-Bramura : środki własne gminy, pożyczki z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Obecnie, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, duże nadzieje pokłada się w wykorzystaniu funduszy strukturalnych UE . W związku z kończąca się perspektywą programową Unii Europejskiej nie wiadomo do końca jak będą wyglądały możliwości pozyskania środków finansowych z ich funduszy.

Najbardziej istotą częścią źródeł finansowania ochrony środowiska w Polsce są celowe fundusze ekologiczne funkcjonujące obecnie na następujących poziomach administracji państwowej:

- na poziomie krajowym - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- na poziomie regionalnym - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (WFOŚiGW);

Zasady funkcjonowania funduszy określa *ustawa z dnia 27.04.2001 r. - Prawo ochrony środowiska*

Fundusze te gromadzą wpływy z opłat uiszczanych przez podmioty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz kar administracyjnych. Opłaty ekologiczne ponoszą korzystający ze środowiska, pomimo że ich działalność w tym zakresie jest zgodna z prawem. Jest to bowiem zapłata za korzystanie ze środowiska, stanowiąca pewien ekwiwalent strat ekonomicznych i społecznych, powstających w wyniku zanieczyszczenia środowiska i jego zmian. Opłaty te zostały ustanowione przez:

- *ustawę z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska,*
- *ustawę z dnia 16.10.1991 r. o ochronie przyrody,*
- *ustawę z dnia 18.07.2001 Prawo wodne,*
- *ustawę z dnia 27.04.2001 o odpadach.*

Kary ekologiczne są karami pieniężnymi płaconymi przez podmioty gospodarcze za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska.

Zebrane środki przeznacza się na dofinansowanie (głównie w formie dotacji) proekologicznych przedsięwzięć podejmowanych przez samorządy lokalne i podmioty gospodarcze, edukację ekologiczną i monitoring. Są to obecnie najbardziej rozpowszechnione formy finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska.

W NFOŚiGW i WFOŚiGW przygotowuje się listy zadań, które mogą być przez nie dofinansowywane. Lista taka sporządzana jest corocznie (brak jest wieloletnich programów wydatkowania funduszy na realizację określonych zadań).

WFOŚiGW w Warszawie finansuje następujące dziedziny ochrony środowiska: ochrona powietrza, ochrona ziemi, ochrona wód, ochrona przyrody, gospodarka wodna, monitoring, edukacja ekologiczna, zagrożenia nadzwyczajne.

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska zyskała dostęp do znacznie większych środków finansowych Unii Europejskiej:

- funduszy strukturalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - ERDF, Europejski Fundusz Społeczny - ESF, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej - EAGGF, LIFE);
- funduszu spójności przeznaczonego w połowie na wsparcie rozwoju transportu i w połowie na ochronę środowiska, który ma prowadzić do zmniejszenia dysproporcji ekonomicznych i społecznych między regionami.

Należy zauważyć, że obecna perspektywa finansowa w Unii Europejskiej kończy się w 2013 r. Nie znane są założenia co do finansowania inwestycji w latach następnych.

## **Organy ochrony środowiska**

Do organów ochrony środowiska należą:

- 1- Organy decyzyjne państwa: Sejm wraz z Senatem i Prezydentem oraz Rada Ministrów.
2. - Centralne organy administracji państwowej: premier, ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, ministerstwa i urzędy centralne.
3. - Minister Środowiska – odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych
4. - marszałek – wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o oddziaływaniu na środowisko,
5. - Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i Regionalni Dyrektorzy Ochrony Środowiska m. in. obejmują ochroną konserwatorską cenne formy ochrony przyrody (w tym obszary Natura 2000), opiniują projekty decyzji na wycinkę drzew rosnących w pasie drogowym czy są organem opiniującym w postępowaniach o wydanie decyzji środowiskowej.
6. - Samorządy terytorialne: gminne, powiatowe, wojewódzkie.
  - a). Wójt, burmistrz, prezydent miasta:
    - rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami,
    - wycinaniem drzew, krzewów,
    - utrzymaniem zieleni,
  - realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, zaopatrzenia w ciepło, zaopatrzenia w energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych,
  - realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

b) Starosta – główny decydent w ochronie środowiska, sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, ochroną przyrody, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rodzaje decyzji, które wydaje starosta:

- pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska,
- decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
- pozwolenie zintegrowane,
- pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód ,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych,
- pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
- pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów,
- decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami niebezpiecznymi,
- pozwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania, transportu odpadów,
- koncesje na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (bez użycia materiałów wybuchowych i na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m<sup>3</sup>,
- zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji.

c) Marszałek Województwa – zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych, sprawuje kontrolę nad WFOŚiGW.

- Jednostki gospodarcze (produkcyjne i usługowe)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Nowy podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych w zakresie wydanych przez siebie decyzji.

Władze Gminy odpowiadają za następujące zadania z zakresu gospodarki środowiskiem:

1. ochronę środowiska – najczęściej poprzez wprowadzanie zakazów i nakazów dotyczących sposobu użytkowania powierzchni, przestrzeni i zasobów naturalnych oraz poprzez organizacyjno – finansowe stwarzanie podstaw do budowy komunalnych urządzeń ochrony środowiska.
2. zarządzanie środowiskowe gminą czyli planowanie, organizowanie i kontrola działań, w wyniku którego ulega zmniejszeniu negatywny wpływ na środowisko np. realizowanych przedsięwzięć.
3. promowanie zasad zrównoważonego rozwoju,
4. opracowywanie i realizacje programów ekorozwoju gminy, jak np. program ochrony środowiska czy strategia zrównoważonego rozwoju,

5. opracowywanie i realizacji jednostkowych proekologicznych dokumentów, jak np. dot. ograniczenia niskiej emisji, stworzenia parku itp.

Do zadań własnych Gminy z zakresu środowiska należy:

- ład przestrzenny,
- gospodarka terenami,
- ochrona środowiska,
- dbałość o infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska (wodociągi, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów)
- zieleń komunalna i zadrzewianie,
- utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy,
- tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów,
- organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami,
- zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach,
- organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych,
- zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego,
- edukacja ekologiczna,
- opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego,
- wprowadzanie form ochrony przyrody,
- ustanawianie parków wiejskich i miejskich,
- opiniowanie rocznych planów łowieckich,
- współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów

Oddziaływanie Gminy na środowisko naturalne może być bezpośrednie, jak w przypadku:

- zużycia energii, wody i innych materiałów przez pracowników urzędu
- recykling odpadów biurowych
- emisja zanieczyszczeń do atmosfery

i pośrednie, jak w przypadku:

- gospodarki komunalnej i mieszkaniowej,
- zaopatrzenia mieszkańców w wodę, energię elektryczną, ciepło i gaz,
- odprowadzania ścieków,
- - gospodarki odpadami,



- edukacji ekologicznej.

Władze gminne mogą wykonywać swe zadania z zakresu gospodarowania środowiskiem dzięki instrumentom finansowym i prawnym, takim jak:

- wydawanie zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów,

- kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień bądź niszczenie zieleni,

\* ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urządzeń uciążliwych dla środowiska

- nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska,

- określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych,

- nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego.

Rada Gminy oddziałuje na środowisko pośrednio, poprzez:

1. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
2. uchwalanie budżetu gminy,
3. uchwalanie planów gospodarczych i rozwojowych mikroregionu,
4. ustalanie zakresu działań jednostek pomocniczych,
5. uchwalanie podatków i opłat lokalnych, w tym np. stawek za usuwanie i unieszkodliwianie odpadów,
6. podejmowanie decyzji odnośnie współpracy z innymi jednostkami, jak np. tworzenie związku gmin itp.

Ochrona środowiska niejednokrotnie jest także realizowana przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

## IV.5. Podsumowanie

Wybór właściwej drogi rozwoju i zarządzania strategicznego regionem musi się opierać na rzetelnej analizie oddziaływania różnych czynników rozwoju w aktualnej rzeczywistości. Zgromadzenie wszelkich dostępnych i istotnych danych przy opracowaniu Programu Ochrony Środowiska oraz ich analiza połączona z wnioskowaniem stanowi podstawę przy opracowaniu tego typu dokumentów. Wiodącym narzędziem stosowanym do oceny czynników rozwoju przy uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych jest analiza SWOT.

W ramach uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych analizowano następujące obszary:

- Ochrona wód,
- Gospodarka wodno – ściekowa,
- Warunki glebowe,
- Środowisko przyrodnicze,
- Ochrona atmosfery,
- Gospodarka odpadami,
- Gospodarowanie zasobami środowiska.

Poniżej w tabeli przedstawiono analizę SWOT: mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

	Mocne strony	Słabe strony
Ochrona wód	- znaczne zasoby wód podziemnych, - pradolina rzek Orzyc i Węgierka	- słaba jakość wód powierzchniowych,
Gospodarka wodno - ściekowa	- wysoki stopień zwodociągowania, - nowoczesna oczyszczalnia ścieków wraz z kanalizacją sanitarną na ukończeniu,	- niski stopień skanalizowania gminy
Warunki glebowe	- niski stopień degradacji powierzchni ziemi, - dobre warunki geotechniczne na większości terenów, - dużo terenów budowlanych dla osób fizycznych, małych i mikroprzedsiębiorstw.	- brak terenów inwestycyjnych i budowlanych na terenie gminy z przeznaczeniem na specjalną strefę ekonomiczną.
Środowisko przyrodnicze	- duży potencjał przyrodniczy i kulturowy okolic rzeki Orzyc i Węgierki, - fauna i flora o dużej bioróżnorodności, - ciekawa rzeźba terenu,	- słabo rozwinięta gospodarka sanitarna
Ochrona atmosfery	- tereny leśne na terenie gminy	- brak gazyfikacji gminy, - brak rozpoznania oddziaływania źródeł promieniowania elektromagnetycznego
Gospodarka odpadami	- wystąpienie z Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego	- wystąpienie z Międzygminnego Związku Regionu Ciechanowskiego - składowanie jako dominujący sposób unieszkodliwiania odpadów, - brak systemu zbierania odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych, - zbyt mała zbiórka odpadów zebranych selektywnie, - duża ilość azbestu do zdjęcia i unieszkodliwienia.
Gospodarka zasobami środowiska	- dostateczna ilość zasobów wodnych,	- brak potencjału surowcowego, - niedostateczny stopień

		<p>świadomości ekologicznej społeczeństwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- niski poziom socjalny części społeczeństwa,</li> <li>- brak wdrożonego systemu selektywnej zbiórki odpadów,</li> <li>- niezrekultywowane składowisko odpadów komunalnych w Jaciążku</li> </ul>
	<b>Szanse</b>	<b>Zagrożenia</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- położenie przy drodze krajowej 57,</li> <li>- bliskość Warszawy,</li> <li>- integracja z UE i wpływ środków pomocowych,</li> <li>- możliwość rozwoju przemysłu rolno-spożywczego,</li> <li>- wysoka specjalizacja gospodarstw rolnych w chowie bydła mlecznego,</li> <li>- łączenie gmin w celu pozyskania funduszy unijnych</li> <li>- regulacje ogólnokrajowe i międzynarodowe zobowiązujące do podniesienia jakości środowiska,</li> <li>- proces decentralizacji zarządzania środowiskiem,</li> <li>- postęp technologiczny,</li> <li>- korzystne warunki środowiska do wdrażania programów rolno-środowiskowych,</li> <li>- popyt w krajach UE na żywność produkowaną metodami ekologicznymi.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa,</li> <li>- Lokowanie inwestycji przy dużych aglomeracjach miejskich,</li> <li>- starzenie się społeczeństwa,</li> <li>- niewystarczająca subwencja oświatowa,</li> <li>- niestabilna polityka finansowa państwa,</li> <li>- częste zmiany przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska,</li> <li>- niedostateczne rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych).</li> <li>- niedostateczna pula środków finansowych,</li> <li>- kary finansowe i podwyższone opłaty za korzystanie ze środowiska w przypadku nie zrealizowania inwestycji służących ochronie środowiska.</li> </ul>

Przytoczone w tabeli główne obszary tematyczne mocnych i słabych stron, a także szansa i zagrożenia oddziałujących na środowisko gminy są kwintesencją wypracowanej w dyskusji listy szans i problemów. Właściwe ich odczytanie i pogrupowanie tematyczne doprowadziło do skondensowanej listy zagadnień, z którymi należy się uporać w dążeniu do osiągnięcia sukcesu podczas realizacji strategii. Rezultat analizy SWOT pozwolił wypracować priorytety i działania Programu Ochrony Środowiska zamieszczone w tabeli pod nazwą „Harmonogram realizacji działań na lata 2012 – 2015 z perspektywą do 2018”.

Gmina dysponuje wieloma atutami, od których racjonalnego wykorzystania zależy powodzenie podejmowanych działań w ramach określonych celów strategicznych i zadań.

Wykonana analiza SWOT umożliwiła rozpoznanie i ocenę oraz ukazała potencjalne zagrożenia i kierunki ochrony środowiska.

**Tab. Harmonogram realizacji programu ochrony środowiska**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Opracowanie i zatwierdzenie programu ochrony środowiska	+				+		
Wydzielenie w urzędzie gminy osób koordynujących wdrożenie programu	+						
Realizacja zadań	+	+	+	+	+	+	+
Ocena realizacji celów i zadań				+			+
Weryfikacja listy celów i priorytetów				+			
Monitoring wdrażania programu	+	+	+	+	+	+	+
Raport z realizacji programu			+		+		+

**Tab. przykładowe mierniki rezultatów realizacji Programu**

Cele	Mierniki
1. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	- % odzysku odpadów - % unieszkodliwianych odpadów niebezpiecznych - ilość obiektów poddanych termomodernizacji
2. Racjonalizacja gospodarki wodnej	- długość wybudowanej sieci wodociągowej - % ludności korzystającej z wodociągów sieciowych
3. Kształtowanie terenów zieleni komunalnej	- powierzchnia terenów zieleni gminnej urządzonej - ilość posadzonych drzew i krzewów

#### **IV.6. System zarządzania programem**

Do zarządzania programem ochrony środowiska Gminy posłużą instrumenty zarządzania środowiskiem (prawne, finansowe i społeczne) opisane szczegółowo w rozdziale III. W programie biorą udział cztery grupy uczestników:

Władze gminy: Rada Gminy jako uchwalająca program, Wójt Gminy jako odpowiedzialny za realizację programu, mieszkańcy i podmioty gospodarcze jako wnioskodawcy oraz organy opiniujące.

Politykę przestrzenną i ekologiczną oraz strategię rozwoju gminy kształtuje Rada Gminy, do której należy uchwalenie niniejszego programu ochrony środowiska, planu gospodarowania odpadami, strategii rozwoju, planu zagospodarowania przestrzennego.

Organem koordynującym znaczną część zadań ujętych w programie, a jednocześnie odpowiedzialnym za ich realizację jest wójt. Posiada on takie instrumenty prawne jak: zezwolenie, uzgodnienie, kontrola i nadzór. Odpowiednie ich wykorzystywanie może skłaniać korzystających ze środowiska do zachowań proekologicznych i podejmowania przedsięwzięć ujętych w gminnym programie ochrony środowiska. Kompetencje wójta w dziedzinie ochrony środowiska wynikają z następujących ustaw:

- o samorządzie gminnym
- z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska
- z dnia 16.10.1991 r. o ochronie przyrody
- z dnia 27.04.2001 o odpadach
- o utrzymaniu czystości i porządku w gminach
- z dnia 18.07.2001 Prawo wodne

## **IV.7. Realizujący zadania określone w programie**

Zadania określone w programie realizowane będą przez przedsiębiorstwa, organizacje, instytucje oraz wójta gminy jako inwestorów inwestycji na swoim terenie.

### **IV.7.1. Kontrolujący przebieg realizacji i osiągnięcie założonych w programie celów**

Kontrolą procesu realizacji programu zajmuje się Rada Gminy - poprzez ocenę przekazywanego raportu w cyklu dwuletnim. Na bieżąco kontrolę tą sprawuje jednostka utworzona w Urzędzie Gminy koordynująca wdrażanie programu. Efekty i stopień osiągnięcia celów założonych w programie oceniany jest na podstawie pomiarów i badań poszczególnych komponentów środowiska ( tabela Przykładowe mierniki oceny wdrażania Programu Ochrony Środowiska).

### **IV.7.2. Beneficjenci efektów realizacji programu**

Głównym beneficjentem podejmowanych działań w zakresie ochrony środowiska są mieszkańcy gminy. Poprawa stanu środowiska odczuwana też będzie przez wszystkich ludzi przebywających nie tylko na terenie gminy ale i na terenie powiatu. Sprawna realizacja zwiększonych zadań z zakresu ochrony środowiska wymaga wzmocnienia administracji zajmującej się ochroną środowiska w gminie. Wskazane byłoby ponadto wzmocnienie struktur odpowiedzialnych za planowanie, koordynację i dofinansowanie programów inwestycyjnych związanych z ochroną środowiska.



## BIBLIOGRAFIA

1. BEDNAREK R., Prusunkiewicz Z. Geografia gleb, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1997
2. BERNACIAK A., GACZEK W., Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002.
3. BŁASZYK T., GÓRSKI J., Odpady a problemy zagrożenia i ochrony wód podziemnych, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1996.
4. CISZEWSKA A., Płaty i korytarze jako elementy struktury krajobrazu- możliwości i ograniczenia koncepcji, Problemy Ekologii Krajobrazu T.XIV, Warszawa 2004.
5. DOMAŃSKI T., Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego Gminy, Wydawnictwo Hamal Books, Warszawa 1999.
6. ANDERSON G., ŚLESZYŃSKI J., Ekonomiczna wycena środowiska przyrodniczego, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1996.
7. Geografia Polski : środowisko przyrodnicze, red. nauk. L. Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999
8. KISTOWSKI M., STASZEK W., Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Gdańsk, Wydaw. DJ, 1999.
9. KONDRACKI J., Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
10. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
11. KOWALSKI A, JANCZY Z. Wdrożenie systemu zarządzania środowiskiem w regionie 2002 Kielce – Warszawa
12. NEUERBURG W, PADEL S: Rolnictwo ekologiczne w praktyce, Stowarzyszenie Ekoland, Warszawa 1994.
13. PIONTEK F., tom I, rozdział I Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym.
14. POSKROBKO B., Zarządzanie środowiskiem, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1998.
15. POSKROBKO B: Sterowanie ekorozwojem tom I i III Regionalne i gospodarcze aspekty ekorozwoju, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 1998.
16. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Warszawa, listopad 2002.

17. Przewodnik dostosowania prawa do prawa Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska, Komisja Wspólnot Europejskich, Warszawa styczeń 1998.
18. Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż drogi krajowej nr 61 na terenie województwa mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała nr 137/09 z dnia 7 września 2009).
19. Program ochrony powietrza dla strefy powiat makowski, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwałą nr 170/09 z dnia 12 października 2011r.)
20. Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009- 2032, Rada Ministrów (Uchwała nr 122 z dnia 29 lipca 2009 r., M.P. Nr 50 , poz. 735)
21. RICHLING A., SOLON J., "Ekologia krajobrazu", Wyd. 2. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 1996.
22. SZLACHTA J., Programowanie rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1999.
23. ŚLESZYŃSKI J., Ekonomiczne problemy ochrony środowiska, ARIES, Warszawa 2000.
24. WINPENNY J.T., Wartość środowiska, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1995.
25. Plan zagospodarowania przestrzennego Gminy.
26. Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011- 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 roku.
27. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Raport o stanie środowiska województwa mazowieckiego Warszawa 2008, 2009, 2010.
28. [www.stat.gov.pl/gus](http://www.stat.gov.pl/gus)

PRZEWODNICZĄCY  
RADY GMINY  
Zbigniew Tomaszewski